

BIBLIOGRAFIJA:

1. Aristofan, *Komedije*, (preveo Koloman Rac), MH, Zagreb 1947.
2. Aristotel, *Politika*, (preveo Tomislav Ladan), Hrvatska sveučilšna naklada, Zagreb 1992.
3. Aristotel, *Retorika*, (preveo Marko Višić), Naprijed, Zagreb 1989.
4. Jacob Burckhardt, *Povijest grčke kulture*, knjiga druga, Prosvjeta, Zagreb 2003.
5. M. Tullius Cicero, *Libri politici; Država*, (preveo Daniel Nečas Hraste), Demetra, Zagreb 1995.
6. M. Tullius Cicero, *Libri politici; Zakoni*, (preveo Daniel Nečas Hraste), Demetra, Zagreb 2001.
7. Ciceron, *O govorniku*, (prevela Gorana Stepanić), MH, Zagreb 2002.
8. Karl von Clausewitz, *O ratu*, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Zagreb 1997.
9. Miloš N. Đurić, *Helenske igre i njihov značaj za telesno i duhovno vaspitanje, u: Kroz helensku istoriju književnost i muziku; studije i ogledi*, Kosmos, Beograd 1955.
10. Heziod, *Poslovi i dani*, (preveo Albert Bazala), MH, Zagreb 1970.
11. Johan Huizinga, „*Homo ludens*“ o podrijetlu kulture i igre, Naprijed, Zagreb 1992.
12. Diogen Laertije, *Životi i mišljenja istaknutih filozofa*, (preveo Albin Vilhar), Beogradsko izdavačko-grafički zavod, Beograd 1979.
13. Lukijan, *Djela*, (prevela i priredila Marina Bricko), MH, Zagreb 2002.
14. Lukijan, *Odabrani razgovori*, (preveo Miloš N. Đurić), Kultura, Beograd 1957.
15. Pindar, *Ode i fragmeni*, (preveo Ton Smerdel), MH, Zagreb 1952.
16. Platon, *Država*, (prevela Martina Kuzmić), Naklada Juričić, Zagreb 2004.
17. Platon, *Protagora*, (preveo Koloman Rac), Naprijed, Zagreb 1975.
18. Platon, *Zakoni*, (preveo Veljko Gortan), Naprijed, Zagreb 1974.
19. Platonov i Xenophonov *Symposion*, (preveo Franjo Petračić), MH, Zagreb 1897.
20. Plutarh, *Usporedni životopisi*, (preveo Zdeslav Dukat), Bibl. Fontes, Zagreb 1988.
21. Waldo E. Sweet, *Sport and recreation in ancient Greece; a source book with translations*, Oxford University Press, 1987.
22. Tukidid, *Peloponeski rat*, MH, Zagreb 1957.

Attila Sándor Tóth (Szeged)

Pjesme Franje Sebastijanovića
(*Corinaeus Lapizius*),
“pastira” rimske Arkadijske Akademije^{1*}

Od svih suvremenika Adama Patačića koji su stvarali na latinskome jeziku, djelovanje zagrebačkog kanonika Franje Sebastijanovića (1741-1799) – koji je 1781. bio izabran za člana rimske Arkadije, a “pastirsko” mu je ime bilo *Corinaeus Lapizius* – bilo je, već i po tome što je Sebastijanović bio iz Hrvatske, usko povezano sa stvaralaštvom Patačićevim.² O Sebastijanovićevu članstvu u Arkadiji izvješćuje *Magyar Hirmondó* koji je bio donio i vijest da je nakon Patačića u članstvo toga časnog društva primljen i Antal Gánóczy.³ Novine smatraju uspjehom cijele Ugarske što je zagrebački kanonik Sebastijanović primljen među Akademijine članove – prema saznanju lista bio je ondje treći „Mađar”. U listu možemo čitati: „Gospodin Ferencz Szebasztiánovics, profesor iz Zagreba kojemu su za pjesme na latinskome jeziku, pisane u povodu smrti blagopokojne cesarice i apostolske kraljice Marije Terezije, iskazane pohvale u bolonjskim učenim izvješćima, nedavno je primljen među Pastire Arkadije. Kao što je poznato, to je društvo rimskih učenjaka čiji članovi žele pospješiti stvaranje inventivnih pjesama. Članovi Društva drže se neobičnog običaja, prema kojemu svi oni biraju sebi neko staro proslavljeno ime. Naš gospodin Szebasztiánovics počašćen je imenom *Corinaeus Lapizius*. – Prema tome, od sinova ugarske

1 * Ulomak iz knjige: Attila Sándor TÓTH, *Rómából a pannon Árkádiába. Patachich Ádám fiók-Arkádiája: Nagyvárad, Kalocsa* [Iz Rima u panonsku Arkadiju. Arkadijska podružnica Adama Patačića: Veliki Varadin, Kaloča], Budapest: METEM, 2004., str. 200-220.

2 Giorgetti VICHÍ, *Gli Arcadi dal 1690 al 1800*. Roma: Onomasticon, 1977. Str. 65.

3 V. *Magyar Hirmondó* 1780. 14. Str. 112.

domovine trojica su postali članovi Društva rimske arke (Arcades). Prvi je kaločki nadbiskup, Njegova Ekscelencija barun Ádám Patacsics od Zajezde; drugi je prepošt i varadinski kanonik, gospodin Antal Gánóczy, a treći gospodin profesor Ferencz Szebasztjánovics.⁴

U svojoj preglednoj studiji o europskim kontekstima latinske poezije između 1770. i 1820. godine, László Szörényi tvrdi da „se uvelike razlikuje konzervativno pjesništvo uže Hrvatske i latinsko pjesništvo Dalmacije ili Italije gdje se ono razvijalo paralelno s talijanskom književnošću. Gotovo svi njegovatelji ove lirike bili su crkvene osobe, uglavnom nasljednici baroknog alegorizma.”⁵ Pjesništvo Franje Sebastijanovića, koji je učio u Italiji, autor studije smatra sponom između dviju struja. Hvali ga se zbog oponašanja Vergilija u baroknom heroizmu – što u Italiji više i nije bilo u modi – dok je za poemu napisanu u povodu smrti Marije Terezije, u kojoj se očituju sve te vrline, pjesnik izabran za člana Arkadije.⁶ Piše uglavnom prigodne pjesme koje su objavljene u Budimu 1805. u zbirci pjesama pod naslovom *Poemata, sparsim antea edita*.⁷

Sastavljač te zbirke donosi i sažet životopis sa sljedećim bitnim odrednicama:

Među Ilirima koji su se pjesničkim umijećem uzdigli iznad drugih istaknuto mjesto pripada Franji Sebastijanoviću (Franciscus Sebastianovich). Rođen je u Požegi, krasnom gradu Donje Slavonije, odakle potječe i Antun

4 Magyar *Hirmondó*, 1781. 98. Str. 775. Citira Lajos ZAMBRA, “Metastasio ‘poeta Caesareo’ és a magyarországi iskoladráma a XVIII. század második felében (Adalék az újabbkori, XVIII-XIX. századi olasz-magyar irodalmi vonatkozások történetéhez)” [Metastasio “poeta Caesareo” i mađarska školska drama u drugoj polovici XVIII. stoljeća. Prilog za povijest talijansko-mađarskih književnih veza u novom vijeku, XVIII.-XIX. st.], *Egyetemes philológiai közlöny*. 1919. Str. 58.

5 László SZÖRÉNYI, *Studia Hungarolatina. Tanulmányok a régi magyar és neolatín irodalomról* [Studia Hungarolatina. Studije o staroj mađarskoj i neolatinskoj književnosti]. Budapest: Kortárs, 1999. Str. 103.

6 Idem, str. 103.

7 Potpun naslov zbirke: *Francisci Sebastianovich, canonici Zagrabiensis, Archi-Diaconi de Chaszma, Abbatis de Gadgy POEMATA, sparsim antea edita, Amicae memoriae caussa collecta recusaque MDCCCV. Budaë*. (U daljnjem tekstu: SEBASTIANOVICH, 1805.)

Kanižlić (Antonius Kanischlich), drugi istaknuti čovjek koji je svojim djelima na ilirskome jeziku, kao i svojim religijskim himnama, a osobito djelom *Sveta Rožalija panormitanska divica*, postao uresom svoje nacije.⁸ On je sve do raspuštanja Družbe Isusove bio njezin član, a kao predstojnik gimnazije posvetio je osobitu brigu mladom Franji, odigraivši ključnu ulogu u razvijanju njegovog talenta. Crkvenu službu ovaj je započeo 1754. (kada je u Požegi završio seminarij, a dobrohotnost biskupa Franje Tauszyja bila mu je podrška), humanističke znanosti učio je kod kuće, filozofski studij završio je u Zagrebu, a teološki u Bolonji. Kad se vratio u domovinu, započeo je svećeničku službu. Najprije je bio voditelj novica u požeškom seminariju, potom je radio u službi biskupskog ordinarijata te je narod kojemu je bio crkveni vođa obogaćivao svetim znanjima. Moralnu teologiju poučavao je 1774., a od 1776. na zagrebačkoj akademiji, na poziv Marije Terezije, poučavao je povijest crkve i religije, da bi poslije na zahtjev presvijetle kraljice vodio kolegij plemenitih mladića, čime je na sebe preuzeo odgovornost da s najvećom brižnošću skrbi o najizvršnijoj nauci. Potom je bio opat u Gadgyu, a u Čazmi veliki prepošt. Bio je visoko obrazovan čovjek, oštrouman i razborit, priznat pjesnik koji je svoju nadarenost potvrdio i time što je stekao članstvo u Arkadiji napisavši pjesmu u povodu smrti presajne Marije Terezije. Diplomom je stekao bez ikakva kamčenja, a u društvo je primljen pod imenom Corinaeus Lapizius. O njemu se s puno poštovanja govori u *Izvjeshćima iz znanosti* koja izlaze u Bolonji, a spominje ga se i u *Enciklopedijskim izvješćima* bolonjskih studija. O njemu se može čitati u broju od 17. svibnja 1781. pod člankom br. 1. Umro je u Zagrebu 1799. navršivši tek 58 godina.⁹

To je sve što doznajemo iz životopisnog dijela predgovora zbirke. U nastavku autor iznosi primjedbe vezane uz pojedine pjesme, što ćemo citirati kasnije u vezi s tim pjesmama. No, prvo da razmotrimo zbirku.

Već sam naslov zbirke ističe da su pjesme sabrane u njoj bile objavljene na raznim mjestima. Glavninu zbirke predstavljaju pohvalne pjesme, ukupno ih ima devet, zatim dvije ekloge i jedan kratak satirikon, a na kraju zbirke nalaze

8 V. József SZINNYEI, *Magyar írók élete és munkái* [Životi i djela mađarskih pisaca], I-XIV., Bp., 1891-1914., sv. V. 1897. Str. 919.

9 SEBASTIANOVICH, 1805. III-V.

se neobjavljeni epigrami.¹⁰ Zbirka tako ima trinaest (I-XIII) brojem označenih pjesama.

Prva (I.) pjesma u zbirki, u kojoj autor opjevava sklad vrlina Ferenc Nadasdyja, posvećena je tom ugarskom velmoži – *Concentus virtutum Comiti Francisco de Nadasd*.¹¹ Ferenc Nadasdy (1708.-1783.) postigao je znatnu vojničku karijeru te bio jedan od najpoznatijih vojskovođa toga vremena. Za vrijeme vladavine Marije Terezije – u Nasljednom ratu - stekao si je trajne zasluge. Za osobite zasluge kraljica mu je dodijelila Viteški križ reda Marije Terezije, titulu tajnog savjetnika, čast velikog župana u županiji Fejér te čin general-pukovnika, a 1756. imenovan je hrvatskim banom pa je tu dužnost obnašao sve do smrti 1783.

Iz predgovora zbirke doznajemo da je tu pjesmu, nastalu 1767. godine, Sebastijanović namijenio Nadasdyju kao imendanski poklon (*Xenium*). Kao što je svojstveno heroizmu prva četiri hvalospjeva, pjesma započinje citatom iz Vergilijeve *Eneide* (žanrovski gledano, međutim, više dominira ovidijevski *carmen elegiacum*). U ovom slučaju, kao što i pristaje pjesmi, autor citira stih iz 12. pjevanja: *Sors, et Virtus miscetur in unum*.¹² Dosljedno takvu geslu, Sebastijanović tom pjesmom u distisima kani ovjekovječiti Nadasdyjev lik. Pjesma se dijeli na četiri dijela. Radi uzvišenosti tematike, u *prvom* se dijelu pjesnik obraća samome Vergiliju: želi govoriti o veličanstvenom vojskovođi pa za to traži naputak u njegovu pjesništvu:

*Si turbare graves fas est, et rumpere curas,
Ut liceat Vati cum Duce posse loqui.
Pande fores, quas miles obis, bona verba precabor,
Verba per Aonios emodulata pedes.*¹³

Traži da veličanstveni rimski pjesnik Vergilije otvori put k svetom pjesništvu, kako bi se njegov poetski sljedbenik mogao snaći u radu. Pred njegovim vratima, dakle, stoji i bdiše Sebastijanović; ta Vergilijeva je božica pjevala o junaku Ahileju. Uz

10 Više o toj pjesmi v. u našem radu pod naslovom *Latin humanitas, neolatin poézis* [Latinski humanitet, neolatinška poezija].

11 SEBASTIANOVICH, 1805. Str. 11-18.

12 Vergilije, *Eneida*, 12: 714.

13 SEBASTIANOVICH, 1805. Str. 11.

njezinu pomoć opisao je blistava savjetovanja, tamjanom odao čast iznimnim muževima. Njegova Muza (nadahnuće) sada je spremna rađati junačke strofe u slavu Ferenc Nadasdyja. Pjesnik ističe da je pjesma prigodna, imendanska. Slavljenika zove sinom Atlasovim koji na taj dan postaje dostojan svoga imena. Taj bi mu dan trebao donijeti aureolu u pjesnikovoj metrički složenoj pjesmi, a ako to ne bi uspjelo, neka o njemu zbere Muze i neka mu sama božanstva pjevaju pjesme, a čuvena truba neka razglašava njegove vrline, s pjesnikom kao svjedokom. Dalje piše da mu se pred očima ukazalo sveto čudo: skup kreposti koje pružaju ruke prema njemu. Na prvom mjestu stoji *Pietas* (Milosrđe), na drugome *Themis* (Pravednost, *Iustitia*), koju slijedi veliko mnoštvo, dok ostale predvodi *Fortitudo* (Hrabrost), a tisuću božica nosi svetu krunu. Prva Nadasdyjeva vrlina je, dakle, *Pietas*, te se stoga nastavak pjesme posvećuje ovoj vrlini.

U drugom dijelu pjesme vojskovođu pozdravlja, dakle, *Pietas*, Milosrđe, i iskazuje mu riječi pohvale. Ovako govori:
*Salve gentis amor, multis Dux note Trophaeis,
Magnorum salve clara Propago Patrum!*¹⁴

Anaforička ponavljanja (*me duce*, ‘pod mojim vodstvom’) autoru nude mogućnost da se prisjeti Nadasdyjevih pobjeda i njegovih Bogu ugodnih djela, poput toga da je gradio crkve, dijelio darove, svoj duh krijepio postom. *Pietas* je doprinijela tomu da mu grudi sada krase čuvena djela te da mu je sudbina bila toliko naklonjena. Stoga se nitko ne treba čuditi priznanjima i milostima koje su mu dodijeljene milošću uzvišenog vladara, jer ih je njemu priskrbilo milosrđe. On je zanesen svetim milosrđem, koje je ujedno i zalag Nadasdyjeva prijateljstva prema pjesniku. Milosrđe moli Pravednost da nastavi započeti rad, da se i ona obrati Nadasdyju.

U *trećem* dijelu pjesme vojskovođu pozdravlja *Iustitia*, Pravednost. Prema situaciji predočenoj u pjesmi, *Iustitia* otjera svoje učenike da bi se pjesmom mogla nadovezati na božicu koja je govorila prije nje, jer sada ona treba u stihovima veličati Nadasdyja, kad su već obje njegove zaštitnice. Pravednost podupire tog muža jer on u rukama drži ilirske uzde (naime hrvatski je ban) pa će uz savjete *Iustitiae* zadavati pouzdana pravila. Nadasdy će uputiti na skrovišta uzrokâ, zakone i njihovu pozadinu, kojima će osigurati lak prilaz. Otkrit će pred

14 SEBASTIANOVICH, 1805. Str. 13.

njom čemu nas uče zakonske ploče te kako valja poimati učenja domaćeg prava. U svim nedoumicama bit će pravičan sudac. Pod njenim okriljem uzet će u ruke ispravnu vagu, jer je pravednost i pravičnost postojana u ilirskim krajevima. Tako se Pravednosti preporučuje novo znakovlje vlasti i časti koje joj pripadaju.

U četvrtom, završnom dijelu pjesme javlja se alegorija *Fortitudo* (Hrabrost, Viteštvo). To je, razumije se, najopsežniji dio pjesme budući da je i Nádasdy osobito obilovao vojnim vrlinama. Hrabrost poziva božicu Pravednosti da se makne sa svog mjesta i da njoj prepusti pjevanje. Neka se sad nižu junački zadaci zbog čijeg je ispunjenja vojskovođino čelo ukrasio lovorov vijenac. Piše ovako:

*Crescite felices, Heroica munera, Lauri,
Munere vitrices implicatura comas.
Si quid id est, claros sertis ornare Triumphos,
Crescite puniceisserta coacta rosis.
Si quid id est, votis, vel, si quid, plaudere metris,
Crescite iuncta meis, crescite Vota metris.*¹⁵

Došlo je vrijeme da se obznane djela Ferenc Nádasdyja kao sudionika okrutnih ratova. Njegova časna djela *Fortitudo* ipak neće opjevati uz lagano sviralo od trske, nego uz gromku trubu. Nitko točnije ne bi znao nabrojati pobjede ovog vojskovođe ili opisati njegov lik. Kao da je bila očevicem (*Vidi ego*), Hrabrost započinje priču o njegovim ratničkim vrlinama. Njegovoj spretnosti nije bilo premca, neprijateljske varke poznavao je bolje od ikoga, u duboke šančeve postavljao je klinove, a njih opkoljavao opet novim prokopima. Provjeravao je položaje stražarskih mjesta i štitio ih čestim izmjenama straže, naređivao da se premjesti logor. Često je provjeravao koliko vatrenih kugli i drugog oružja stoji vojnicima na raspolaganju, a brinuo se i o logorskoj vatri. Nikada nije ustuknuo od puta, bilo tisuću mrtvih ili samo jedan. Jahao je, poput Ahileja, po pitomim brežuljcima, kao pobjednika nosio ga je njegov konj dok je Fridriha dovodio u škripac. Pjesnik, dakle, alegoričnim likovima uprizoruje Nádasdyjevo viteštvo u Sedmogodišnjem ratu. Priziva nam u sjećanje događaje iz okolice Praga, a potom lik vojskovođe koji svojeg konja zaustavlja kod zidina Schweidnitza.¹⁶ Došao je i

15 Id., str. 15.

16 Schweidnitz je Prusima preoteo Laudon 1761.

pobijedio, nada Schweidnitza pala je u vodu. Isto je tako Hanibal opkolio Latine kod opsade Rima pa je stoga cijelom Italijom zavladao strah. Bogovi su, međutim, sačuvali do zemlje poniženi Rim, ali je sudbina utvrde Schweidnitz bila drukčija, Nádasdy je Prusima zadao udarac koji su zaslužili. Da je Hanibal posjedovao njegov bojni gnjev, jedna noć ne bi mu bila dovoljna za takav pothvat – tvrdi autor. S nemalo nacionalnog ponosa govori kako tu zidove nije opkolio punski, nego ugarski vojskovođa, koji je moćniji od onog prvog. Glas bi se mogao pronositi o mnogim njegovim djelima, no dovoljno je znati o njegovoj slavi i pobjedama. Iz pjesme doznajemo da je *Fortitudo* sama Atena Palada, Marsova pratiteljica koja junaku donosi darove: štitove, kacige i mačeve. Njima njegova krepost plaši neprijatelje u blizini, kao što je već i do sada na mnogi oholi vrat nabacila austrijski jaram. U pjesmi se spominju i njegova nastojanja da se suprotstavi turskoj Porti. Tu borbu uspoređuje se sa sukobom Hektora i Ahileja, kojim se bogovima Argosa prinosi trojanska krvna žrtva. Bio bi Nádasdy sposoban sam svladati sultanske dinastije koje nose tako sudbonosna imena. Glasom Muze to je pjesnik želio reći vojskovođi, moleći ga da mu djelo ne odbaci, pa ako mu bude naklonjen – čemu se nada – osjećat će se dužnim da ga hvali u nekim novim stihovima.

U pjesmi se afirmira barokna alegorizacija, podjednako kao i primjena mitološke aparature koja se temelji na antičkoj erudiciji. Jezik je čist i jasan, često se pojavljuju reminiscencije na Vergilija ili Ovidija. Opjevana prigodna tema, zahvaljujući uzvišenoj poetičnosti i versifikaciji, postaje trajna.

Naslovnik II. pjesme u zbirci je Ioannes Baptista Paxy, koji je iz Sirmija, tj. iz Mitrovice, premješten na čelo Zagrebačke biskupije – *Ioanni Baptistae Paxi ex Syrmieni ad Zagradiensem ecclesiam translatio*.¹⁷ Pjesma je nastala 1770. godine. O naslovniku pjesme ništa bliže ne znamo, ali Sebastijanović se monumentalnom pjesmom sjeća njegovog odlaska iz Mitrovice i njegove upraviteljske (biskupske) službe u Zagrebačkoj biskupiji. Na početku elegično intonirane epske pjesme također stoji vergilijanski citat: *Quo Deus, et quo dura vocat fortuna, sequaris* – kao što kaže pjesnik.¹⁸ Takav je moto uistinu frapantan, jer Sebastijanović – podijelivši pjesmu na dva dijela – u prvom opisuje Paxyjevu tugu zbog odlaska iz Sirmija te žalost i tugu mitrovačke crkve zbog odlaska njezina

17 SEBASTIANOVICH, 1805. Str. 19-32.

18 Vergilije, *Eneida*, 12: 677.

dragog poglavara (*Luctus Ecclesiae Sirmiensis in discessu Patris et Praesulis sui Desideratissimi*), a u drugom dijelu opet govori o radosti Zagrebačke biskupije zbog dolaska novog upravitelja (*Applausus Ecclesiae Zagrabienensis in adventu Praelati sui Dignissimi*). Tema i ugođaj pjesme sablasno nalikuju onima u pjesmi iz *Analecta poetica* u kojoj je opjevan odlazak Adama Patačića iz Varadina u Kaloču.¹⁹

U III. pjesmi zbirke pozdravlja se Josip II koji je 24. travnja 1775. posjetio Zagreb – *Augustissimo Imperatori Iosepho Secundo, ad Croatiam venienti*.²⁰ Iz predgovora doznajemo da je netom imenovani suvladar, Josip, izvršio smotru hrvatske krajiške vojske.²¹ Pjesma je prvi put ugledala svjetlo u Varaždinu, u Trattnerovoj tiskari, a uskoro je u Beču otisnuto i drugo izdanje. Dok autor predgovora donosi neka druga gesla (po jedno iz Vergilija i Ovidija), u samoj zbirci nalazimo stihove iz 8. pjevanja *Eneide*, kako bi prijestolonasljednik, koji je naviknut na raskoš, stekao dojam koliko su skromni taj grad i to mjesto.²² U toj pjesmi sročenoj u distisima pjesnik se pojavljuje u dvjema ulogama, pa je otud i sama pjesma razdijeljena na dva dijela. Prvo se kao građanin obraća najmilostivijem gospodararu (*Civis Domino Clementissimo*), potom kao vojnik pozdravlja nepobjedivog vojskovođu (*Miles Imperatori Invictissimo*). Kao građanin raduje se njegovoj posjeti Zagrebu. Hvali njegovo veličanstvo i njegove marsovske vrline. Vergilijevskom reminiscencijom opisuje njegov lik koji je, poput Eneje, potomak božanske rase (*Os humerosque Iovi similes*).²³ U grad je, dakle, stigao novi došljak koji, kao i Eneja, poziva građane da sjednu te im počinja pripovijedati. Kao i Eneju, prepoznaju i njega, on je veličanstveni Josip, potomak božanske kraljice Terezije koji nosi sva obilježja svoje odlične majke. Stoga, u nastavku pjesme, Sebastijanović govori o njegovoj obitelji, o

19 V. devetu pjesmu iz te zbirke (Antal Gánóczy: *Carmen miserabile*). Detaljnije o zbirci u poglavlju 3.2.2 moje knjige *Rómából a pannon Árkádiába*.

20 SEBASTIANOVICH, 1805. Str. 33-44.

21 Id., str. VI.

22 U za moto uzetim stihovima 365-367. iz 8. pjevanja Vergilije kaže sljedeće: „*rebusque veni non asper egenis; / Dixit, et angusti subter fastidia tecti / Ingentem Aeneam duxit, stratisque locavit.*”

23 Kako je poznato, latinski pjesnik ovako opisuje Eneju u 589. stihu I. pjevanja: „*os umerosque deo similis*”.

ocu toga odličnog vladara, pa moli Parke da njega i njegovu državu zaštite od nevolja. Pjesnik predočuje odličnike iz habsburške dinastije kao priviđenja, upućuje na njihov kršćanski život, radi kojeg su vodili i ratove, oni se spominju i u ljetopisima, pa ih je stoga nepotrebno nabrajati. Potomak te blistave, slavne austrijske dinastije jest i Josip. Kao građanin, rado bi zadržao hitrog prolaznika da mu pokaže znamenitosti grada i ljepote prirode, ali stigne izreći samo par pohvalnih riječi za znamenitog vladara. On je, međutim, došao održati smotru svojih postrojbi, istupa pred njih, kaciga mu se okreće čas desno, čas lijevo. Promatra vojnike u stroju kako ga pozdravljaju. Njegova je radost bezgranična, njihov pjev se uzdiže do zvijezda, od trijumfalnog uzvika trese se zemlja. Valja, dakle, veličati dan njegovog dolaska.

U drugom dijelu pjesme, iz ustiju jednog od vojnika čuju se samo pohvalne riječi za nepobjedivog vojskovođu. Napustivši odaje svoje palače, Josip II. posjetio je njihova boravišta, njihove skromne domove, ali kako li je taj dan pun radosti i sreće. Autor predočava lik Cezara koji je kao vojskovođa pohodio opasne alpske litice, nepristupačne stijene, uvijek spreman suočiti se s opasnostima. Ni Josipa ništa od toga ne može zaustaviti, njegove kraljevske vrline nadvisuju sve. Turčinu koji još uvijek boravi (i vlada kao osvajač) na Balkanu bolje je da vrati mač u korice i prestane s prijetnjama, jer tu je Josip, on je naš pobjednik i osvjetnik:

*At tu, si sapias, ense modo Turca reconde,
Quasque foves tandem, Barbare, pone minas.
Non sentis? IOSEPHUS adest, Venerabile Nomen!
Ni sapias demens, victor et ultor erit.
Audior! Hostilem deponit Turca furorem,
Agnoscit Dominum Bosnia laeta suum.*²⁴

Ne smijemo zaboraviti da je Josip II. posjetio graničarske postrojbe, stoga i pjesnik ističe vojni aspekt tog događaja: nazočnost Turaka u Bosni. Temu pjesnik oblikuje tako da vojskovođa o svemu tome priča jedan od njegovih vojnika, koji se, čim dovrši besjedu, laća mača, diže ruku i priseže na oružje da će štiti njegove podanike, a njegovi vojnici stajat će uz njega i spremno se suočiti s tisuću opasnosti. I sam pjesnik – kad bi tijelom bio jak koliko je snažan duhom

24 SEBASTIANOVICH, 1805. Str. 41.

– bio bi spreman slijediti ga. Ne bi onda tražio spokojan mir, nego bi u krvavim okršajima tražio pobjedu. Prisjeća se pobjeda tijekom Sedmogodišnjeg rata u kojem se Josip iskazao kao oličenje Marsovih vrlina.

Pjesma završava pjesnikovim iskazivanjem radosti što je uspio složiti stihove o Josipu koji je svojim posjetom počastio Kroaciju i što je o njemu umio zboriti na primjeren način.

U IV. pjesmi zbirke pjesnik se obraća školskoj mladeži – *Apostrophe ad Iuventutem scholasticam*.²⁵ Prema predgovoru zbirke, Sebastijanović je stigao u Zagreb u listopadu 1776. godine, a ova je pjesma nastala 4. studenoga, o ulasku u akademiju, nakon učenjačkog sastanka. Tada je on, naime, zauzeo svoje mjesto na akademiji kao profesor teoloških znanosti i povijesti crkve.²⁶

Temu epske pjesme u dvostihu (*carmen elegiacum*) izražava dojmljiv citat iz Vergilija prema kojemu je autor nakon mnogih stranputica naišao na grad i našao u njemu zaposlenje.²⁷ Sam pjesnik dijeli pjesmu na dva dijela. U prvom dijelu kaže da će odmah prionuti poslu, stoga će odbaciti svoju frulu od trske i čist papir (tj. okaniti se pjesništva) te će obrisati prašinu sa svojih knjiga. Napušta svoje snove, a pjesničke zadatke prepušta onima koji su klonuli duhom. Raduje se svom zadatku, čudesna novost te stvari izaziva u njemu divljenje. Poezija nema lijek za njega, želi slijediti mudrost Minerve. Za zaposlenje zahvaljuje svojemu dobročinitelju, Józsefu Ürményiju.

U drugom dijelu prisjeća se svojega dolaska i iskazuje zahvalnost Mariji Tereziji što je njemu dodijelila taj plemeniti zadatak. Nadugačko govori o tome da će poučavati i povijest crkve od Svetog Petra sve do Janseniusa.²⁸ U sklopu

25 Id., str. 45-52.

26 Id., str. VII.

27 Iz prvog pjevanja Vergilijeve *Eneide* citira sljedeće: *Quare agite, et tectis iuvenes succedite nostris, / Me quoque per multos similis Fortuna labores / Iactatam, hac demum voluit consistere Terra* (stihovi 627-629).

28 Cornelius Jansen (1585.-1638.), nizozemski teolog. Bio je profesor Svetog pisma u Leuvenu, potom biskup u Ypernu. Njegovo glavno djelo, objavljeno 1640. pod naslovom: *Augustinus, seu doctrina St. Augustini...*, papa Urban VIII. je u svojoj buli *In eminenti* proglasio krivovjernim. Njegov nauk obilježava teza o *gratia efficax*, bezuvjetnoj božjoj milosti. Uz povijest janzenizma v. Béla ZOLNAI: "Az európai janzenizmus történetéhez" [Prilog povijesti europskog janzenizma], *Filológiai Közlöny*, 1959. Str. 51-60.

studija povijesti religije poučavat će se hebrejski i grčki jezik. Na poetski način iskazuje ono čime će se baviti. Podroban studij proširuje se zatim i na područja domaćeg prava, zakonitosti prirode, filozofije, *mathesis* i *humaniora*. Hajdemo – kaže pjesnik – prionimo sada poslu na poprištu znanosti.

Do sada smo govorili o Sebastijanovićevim pjesmama u kojima je on uzvišenim tonom, u antičkom stilu i na umjetnički dotjeran način želio ovjekovječiti mikrodogađaje iz svoje uže domovine. Pjesnik je, međutim, zahvaljujući svojem profesorskom zvanju, pratio i znanstvena zbivanja u Ugarskoj. U veličanstvenoj pjesmi u heksametrima on tako riše svečani čin otvaranja Kraljevskog Sveučilišta u Budimu 1780. godine. Zna se da je voditelj ceremonijala bio nadbiskup Adam Patačić od Zajezde koji je održao veličanstven i vrlo utjecajan govor. Sebastijanović je, prema svemu sudeći, imao saznanja o tome (u svojoj pjesmi spominje nadbiskupa), kao što je znao i to da je kaločki nadbiskup član rimske Arkadijske akademije. U toj pjesmi - koja je inspirirana uglavnom mislima o *translatio studiorum* - zagrebački pjesnik najviše se približava onim idealima koje zastupa Patačić. Pjesma je nastala 1780., iste godine objavljena je u Zagrebu, a potom i u Pečuhu. Prema Lászlu Szörényiju, Patačić si je od obaju izdanja nabavio po jedan primjerak.²⁹ U svakom slučaju, Nadbiskupska knjižnica u Kaloči čuva primjerak zagrebačkog izdanja za koji se pouzdano zna da je bio Patačićev.³⁰

Pjesma koja u zbirci iz 1805. nosi broj V. objavljena je pod naslovom *Ad Regiae Universitatis Budensis inaugurationem*.³¹ Pjesma s mitološkom okosnicom i epilijskim obilježjima razdijeljena je na duže i kraće dijelove. Mitološku pozadinu preseljenja znanosti u Budim pjesnik želi razriješiti na epski način. Prvo prikazuje kako se pronio glas po Zemlji da su zbog nevolja što su zadesile kulturu (pad Troje, raspuštanje isusovaca) boginje s Helikona, koje su lutale svijetom, bile primorane tražiti svakojaka skloništa i obitavališta. To se odnosilo i na boginju Paladu, zaštitnicu Troje, a glas o njezinoj propasti dopire čak i do nebesnika. Ona se s puno boli prisjeća kako je napustila utvrdu, kako

29 SZÖRÉNYI, *Studia Hungarolatina*. Str. 124.

30 Naslov pjesme: *CARMEN Francisci Sebastianovich, Historiae Ecclesiasticae, et Institutionum Theologicarum in Regia Academia Zagradiensi Professoris publici. Ad Regiae Universitas Budensis Inaugurationem oblatum. Zagrabiae, MDCCLXXX.*

31 SEBASTANOVICH, 1805. Str. 53-68.

je krenula u potragu za novom domovinom, gledajući kako grčko brodovlje isplovljava. Moli Jupitera da joj pokaže zemlju gdje bi ona mogla upravljati.

Tako je boginja provodila dane, a onda se pojavio Jupiter u svoj svojoj veličanstvenosti i negodovao što su mu potomkinju otjerali iz vlastitog kraljevstva, i sada, kada svijetom vlada mudrost, nesretnica samo luta po zemlji. Palada moli oca da obnovi utvrdu i nadoknadi izgubljeno. Glavni bog, međutim, odluči da će Minervi dati novu kraljevsku vlast. Zove Merkura, svog glasnika s Olimpa, da objavi svijetu naredbu prema kojoj će novu utvrdu Troje i njezine penate preseliti na novo mjesto. Krilati bog ophodi cijeli svijet, prenoseći svima vijest. Obilazeći svijet stiže i do Dunava. Pjesničkom slikom autor dočarava kako otac *Danubius* u svojoj pećini podiže glavu na dolazak nenadanog gosta, da bi ga zatim u opisu preoblikovao u mitološki lik.

U međuvremenu se otvara pogled na prostranu Hungariju, narod i zemlju što graniči sa Trakijom, njezina široka polja koja pjesnika ispunjavaju čežnjom, a oči mu napajaju ljepotom. Divi se toj bogatoj zemlji, prikazuje je u skladu s tradicijom *fertilis Pannoniae*. U dugačkom opisu nalazimo ove slike:

Hic laeta virescunt

Prata per immensum, hic etiam sine falce senescit

Herba recens: pecus hanc varium depascit, aperto

Sub Iove discurrens, tauri, pinguesque iuveni,

Albicomique boves spatiantur, et ardua agresti

Cornua fronte gerunt. Grex hic non unus equorum est,

Insueti, quos fraena regant, aut ullus habenis

Sessor agat, Lapithaeque queant cicurare feroces.

Hic nemora, umbrosique sinus, sylvaeque peraltis

*Arboribus surgunt: Fauni has, habitant Napaeae...*³²

Nakon četrdeset i dva stiha, pjesnik prestaje opisivati prirodnim ljepotama bogat kraj koji obiluje ribom i divljači, a koji se svidio i samom Jupiterovom glasniku. Iznenada, međutim, nastane strka, pojave se Najade te kažu kako su čule da su neki žitelji Kastalije našli utočište u ovom panonskom kraju, koji je pogodan da bude prebivalište Muza, Apolonovo kraljevstvo. Priča se da je tu Jupiter sagradio sebi prebivalište, a svojoj kćeri povjerio gradnju palače koja je podignuta na

32 Id., str. 58.

dvojnomo brežuljku za vječna vremena. Iz svih krajeva ovamo je onda pohrlilo mnoštvo njegovih štovatelja koji su navaljivali kao kiša iz oblaka. Dogodila se, dakle, *translatio*, olimpski bogovi smatraju svojim domom i Panoniju, prvaci se nastanjuju blizu grada božanske Palade (Budim).

Taj mitološki okvir autoru pruža priliku da, nakon prikazivanja mnoštva koje hita u Paladin grad, prijeđe na prikaz same svečanosti, jer je baš preseljenje znanosti (Palade) – i Muza – u Budim (svečano otvaranje sveučilišta) stvorilo tu mitološku pozadinu. U sljedećem dijelu, dakle, slijedi opis veličanstvene svečanosti, a imena aktera autor navodi u bilješkama na dnu stranice. Opisuje razmještaj svečano postrojenih konjaničkih četa i kako svjetina klikće, dolaze kočije ukrašene zlatom i srebrom, a kada stigne i mnoštvo dostojanstvenika, jedan od njih – Károly Pálffy, prokancelar, kraljičin zastupnik – izdiže se iznad ostalih. Pritrči mu peštanska mladež, bokove im krasi mačevi, a potom na vrsnom konju stiže neki nakićen vojskovođa, prvak plemićkih četa, grof Klobusiczki, o čijem stasu i urešenoj odori autor piše u nastavku. Kad na kraju stignu do božičine gradske tvrđave, ondje ih dočeka zbor Muza. Dio njih pohitao je do stolaca visokih gostiju, druge su pak naokolo rasipale svježe ruže i šeboje te posjele na stolac junaka koji im upućuje riječi pohvale. Potom slijedi najvrsniji među prelatima, svećenik bogova (a taj nije nitko drugo nego kaločki nadbiskup Adam Patačić, predsjednik vijeća kraljevskog sveučilišta) koji s uvažavanjem besjedi o kraljici majci (Mariji Tereziji).³³ Odatle se ide kroz kapije i preko zatvorenog nutarnjeg dvorišta do hramova, u koje svi uđu, polažu zakletvu pred božanstvom, zahvaljuju Minervi što je svoju vlast prenijela ovamo. Autor to smatra velikim činom – ravnim onom kada je Eneja utemeljio grad, odakle je potekao Romulov narod koji je svojim znanjem pripitomio druge narode.

Prema novom malom tablou iz pjesme, namjernike dočekuje Kaliopa koja vodi brigu o prvoj palači, poziva nimfe koje su dužne vršiti službu, moli ih da naokolo postave stolove. Kad su one to učinile, začas su nestale u prostranim odajama. Dragocjena oprema blješti kao da su je tkale majstorice s Cipra. Bilo je još u odajama i srebrom ukrašenih čaša, pozlaćenih pehara i pladnjeva koje je Muzama poslao Vulkan (*Mulciber*). Bogovi redom prilegnu. Nimfe poslužuju

33 Taj veličanstven Patačićev govor već smo prikazali. V. TÓTH, *Rómából a pannon*, poglavlje 3.4.4.

hranu, a bogovi traže da im se nalije Bakhovo zlatno vino. Boginja prva toči i pruža; i dok ispija čašu, potiče sve koji sjede za stolom.

Da dan ne bi bio ispunjen samo tim uživanjem, ona mahne rukom opominjući Muze da su dužne svojim pjevanjem olakšati duše i blagovanje. Muze zapjevaju, gromkim glasom pjevaju o panonskim junacima i njihovim hrabrim podvizima. U tome ponajviše prednjači Klio, napinje strune svoje lutnje od slonovače i pjeva o davnom podrijetlu naroda, pjeva o istaknutim muževima, iznimnim Mađarima iz doba ratova i mira, o prilikama kada su svojom krvlju zalijevali zemlju, čak i Dunav. Terpsihora nabraja druge osobe, koje je slavna Palada - prema Jupiterovoj volji - smjestila ovamo, počastivši oce koji su zbog svojih vrlina vrijedni uvažavanja. Talija također spominje mnoge stvari: one koje krase nebo ili zemlju, koje proizlaze iz mjesne prirode, kao što su stada, šumska divljač, ribe iz vode te stvari koje se rađaju iz gorskog kamenja; sve što ima ova bogata zemlja ona opjeva, a njenoj pjesmi – da joj budu pratnja – pridružuju se ostale Muze. Na kraju završava tamo gdje je Kaliopa započela, hvaleći gozbu uglednika.

Hungarija je tim dobročinstvima utemeljila veličanstveno djelo i dala početak mnogim stvarima, a sad želi spojiti Marsa s Paladom. Pjesniku se pruža prilika da govori o glasovitim vojnim vrlinama Mađara, o onima koji su dali dušu za domaće bogove. Drugi su, pak, čeznuli za Paladinim vještinama, htjeli su otvoriti škole, a Minervinu vlast nisu kušali ostvariti oružjem ili pod cijenu života svojih vođa, nego su se darovitošću i velikom smjelošću trudili od Panonije stvoriti Italiju. Seoba rimske kolonije k nama više se ne izjalovljuje, cijeli Lacij već je prešao ovamo, postavši zavičajem Minerve koja je tako zamijenila Atenu – kaže pjesnik. To zbori boginja (Kaliopa), gosti plješću, topću rukama i nogama, Kaliopa udara u žice lutnje, traži pomoć zbora, koji je u ovom slučaju Academia Theresiana.

Slijedi nov ulomak u kojemu su prikazani detalji svečanosti. Tu se pozivaju građani da pribivaju atrakciji s onima koji su naučili tisuću načina kako se treba boriti rukama ili mačem. Tek što se daje znak, pojave se dva stasita viteza. S boka navali jedan na drugoga, mačevi se sudaraju, prekriže se, oštrice se uzajamno dodiruju, borba postaje sve žešća. To je, međutim, samo igra, koju mnoštvo gostiju nagrađuje pljeskom i pohvalama.

Sljedeći tablo vraća se mitološkom okviru. Kaliopa se divi veličanstvenim Minervinim odajama koje su ures slavi Mađara. Sviđa joj se, k tome, i krajolik koji itekako pogoduje nimfama. Njegovo pokazivanje izvodi Hlorida (*Chloris*), koja ne zaboravlja ništa što je ugodno; sunovrate, ljiljane srebrnih pupoljaka, mirisne ruže, krasne zumbule, šeboje svijetlih latica, kao i stijenje gdje je Apolon, da bi legao na tratinu, sam sebi napravio ležaj sličan onom na Olimpu. Njegovu prisutnost odavale su svirale, lutnje i druga žičana glazbala, uz koje je nekada pastir Apolon tjerao stado, a lutnja je imala moć da smrska nelomljivo kamenje i moć da vrati Euridiku iz Podzemlja. Osim toga, tu je visjelo pismo od drvenih listova, Ljetopisi od fine drvene kore, kao i pjesme pisane na šumskim listovima. Uglednici su ih čitali s mnogo ljubavi: *Ilijadu*, *Eneidu*, njihove zgode i sudbine, te *Preobrazbu Hungarije*; i molili su bogove da svojim dobročinstvima pomognu Muzama i da čuvaju penate.³⁴ Autor u mitološkom kontekstu govori i o tome kako je lijepa Kaliopa pred koji dan dijelila otisnute (i srebrom obilježene) slike hraniteljice Palade (to jest Marije Terezije) i Jupitera (Josipa II.).

U posljednjem tablou Muza prepoznaje nebeskog prebivatelja, zove ga da ostane u njezinim zdanjima, priča mu o poslovima, o mnogim naporima i o zadacima Muza. On međutim kaže da ga se ne smije spriječiti da stanovnicima neba progovori o zakletvama ljudi i o sretnom preokretu u sudbini presajne Palade. Neka je pjesnici slave svojim pjesmama. U Hungariji je Palada stekla novo kraljevstvo i mjesto za sebe.

Time je, dakle, ispunjena Jupiterova volja, koji na kraju pjesme priseže na stanovnike podzemnog svijeta (Eneja je učinio isto kad je u podzemnom svijetu sreo Didonu) da će za sve ovo uzvratiti Hungariji, koju će i nakon mnogo stoljeća resiti vječno ime.

Vidjeli smo da je u pjesmi, koja doseže opseg malog epa, osnovna misao – *translatio studiorum* – bazirana na mitološkoj osnovi. Događaji započinju padom Troje, kada je bila prognana božica znanosti, Palada, poznata još i kao Minerva. Tim povratkom epskoj tradiciji – u smislu Vergilijeve koncepcije – autor stvara

34 Iz toga mutnog aludiranja ne možemo pouzdano zaključiti je li možda riječ o epu isusovca Pétera Scheza *Metamorphosis Hungariae*, objavljenom 1716. O tome v. László SZÖRÉNYI, *Hunok és jezsuiták. Fejezetek a magyarországi latin hősepika történetéből* [Huni i isusovci. Poglavlja iz povijesti latinske junačke epike u Mađarskoj], Budapest: Amfipressz, 1993. Str. 69-82.

podlogu za prijenos „ideje Rima”. Palada i Muze, dakle, dolaze u Budim gdje ih čeka sjajna priredba – svečano otvaranje sveučilišta. Realni događaji i lica skriveni su, dakle, iza mitološkog okvira, na što nam autor skreće pozornost u fusnotama. U pjesničkom ostvarenju dolazi do izražaja oponašanje Vergilijeve epske tradicije koja se nazire i u isusovačkoj junačkoj epici.³⁵ Prigodni karakter pjesme, međutim, sprječava pjesnika u tome da - zanemarujući konkretni događaj - osnovnu misao *translatio studiorum* razvije u konceptualnoj pjesmi.

Osobitu pozornost zavrjeđuje VI. pjesma ove zbirke, na osnovi koje je Sebastijanović 1781. izabran za člana rimske Arkadijske akademije. Napisana je kao epicedij (tužaljka) povodom smrti Marije Terezije, naslov joj je: *Epicedion Augustae Mariae Theresiae memoriae*.³⁶ Prema starim opisima žanrova, to je pogrebna pjesma (*carmen funebre*, koju Rimljani nazivaju *naenia*) u kojoj se hvali pokojnik, opisuje se pogrebna povorka, epitaf, a na kraju pjesnik zaziva vječnost.³⁷ Sebastijanovićeve pjesma pisana u heksametrima razbija takve žanrovske okvire, uzdižući slavu pokojnice u herojske visine. Da pjesma ima uzvišen stil, primijetili su i članovi Znanstvenog društva iz Bologne te su o spjevu napisali sljedeće: *Summa cum voluptate legimus hoc Latinum Poemation, perelegans sane, roboris, succi, poetices imagines plenum. – Caeterum Poeta noster ab idearum vivacitate, focunditateque commendari magnopere meretur: praeterea stylo utitur nervoso, et Virgiliano; deberetque iustae molis poema Heroicum aliquod conscribere pro gloria suae Nationis, et nostri Saeculi. Daturi aliquod exiguum specimen Virgilianae elegantiae Clar[issimi] Nostri Sebastianovics primos 18. afferemus, eosque pro illorum Associatorum nostrorum voluptate, qui non ita lingua Latina delectantur, in nostram Italicam transferemus.*³⁸

35 V. L. SZÖRÉNYI, 1993.

36 SEBASTIANOVICH, 1805. 69.-86.

37 V. Sándor Attila TÓTH, *A latin humanitás poétikája II/1. A studia humanitatis iskolás poétikájának műnemi és műfaji kérdései a magyar irodalmi nyelvújítás korszakáig. II/1. Poesis specialis artis poeticae: poesis narrativa et lyrica* [Poetika latinskog humaniteta II/1. Pitanje vrsta i rodova u školskoj poetici iz sklopa *studia humanitatis* do razdoblja obnove mađarskog književnog jezika. II/1. *Poesis specialis artis poeticae: poesis narrativa et lyrica*], Szeged: Gradus ad Parnassum, 2000. Str. 226. (Gornji opis književnog žanra zasniva se na Vossiusovoj poetici.)

38 SEBASTIANOVICH, 1805. VIII.

Slično prethodnima, i ta se pjesma sastoji od više dijelova, a prvih 18 stihova uistinu je prevedeno na talijanski jezik, što donosi i izdanje iz 1805. koje smo koristili.³⁹ U tom malom ulomku elegična žalost riše se zaista uzvišenim herojskim bojama:

*INGENTEM REGINAE ANIMAM, Clarosque per orbem
Majestate Obitus, et MAGNAE PRINCIPIS UMBRAM,
Et tristis DOMINAE Inferias, et MATRIS ademptae
Victrices Aquilas, laurisque immixta Trophaea
Sparsa solo, et Clypeos, Galeasque, et inania Tela,
Tot decora Imperii, nunc una strata ruina
Flere jubet... etc.*⁴⁰

Sve to izgovorila je u suzama Muza epskog pjesništva, Kaliopa, pa je pozvala ostale Muze da se pridruže žalobnoj pjesmi, a bogove austrijske kuće i veličanstvene duše junaka u raju da priđu bliže nadgrobniku.

*Sic effata Dea est, lacrymisque effusa madebat
Calliope, et Socias ad tristia carmina Musas,
Et simul Austriadas Divos, Caeloque fruentes
Augustas Heroum Animas, ad Busta vocabat.*⁴¹

U drugom dijelu pjesme govori se o božicama okupljenima na pogrebu i o sudbini careva, među kojima se pojavljuje i junak, najdostojniji nasljednik kraljevske vlasti, moćni Eneja, Ahil kako se naslanja na koplje, čije polubožansko lice i stas najviše podsjećaju na bogove. Junak se pokazuje kao Sunce što se uzdiže nad tamnim oblakom, a u tamnoj sjeni krije se nešto nepoznato. U takvu je priliku prerušen Eneja i odjeća mu je takva. Stihovi upućuju na to da Enejin nasljednik, Josip II., žaluje. Pjesnik detaljno prikazuje njegov junački stas i bol o kojoj on govori dušama umrlih (*Manes*).

U međuvremenu se pojave nimfe koje raspletu svoju plavu kosu u znak žalosti, cvijećem obaspu grobnicu, polože štitove koje je izradio sam Vulkan, a

39 SEBASTIANOVICH, 1805. 70.

40 Id., str. 69.

41 Id., str. 70. (I taj dio spada u 18 istaknutih stihova.)

Jupiter šalje svog krilatog glasnika s Olimpa na zemlju.

Dalje pjesnik oponaša Homera i Vergilija u načinu opisivanja štitova. Vulkan je prvo izradio lik božice (Marije Terezije) od crvene kovine, potom njezine mnoge pradjedove i djedove, brojne dostojanstvenike kraljevske krvi. Vodio je Vulkan brigu i o tome da prikaže nasljednike, iskoristivši priliku da uzveliča Josipa.

U nastavku se podsjeća na okolnosti u kojima je uzvišena kraljica stupila na vlast. Nakon povlačenja mitoloških paralela, upućuje se na to da je ona okrunjena za kraljicu Ugarske u Požunu 25. lipnja 1741. godine, kad joj je u krilu sjedio mali Ahil (Josip), čije su usne bile slične majčinima, a nimfe su ih obasipale ružama i šebojima. U opisu pjesnik ne propušta spomenuti s kolikom je brižnošću kraljica, nakon krunidbe, preuzela na sebe skrb za Panoniju, zaštitila je od neprijatelja i uzela pod svoje okrilje njezine građane.

Na samom kraju - sukladno pravilima žanra - u pjesmi se veliča pokojna kraljica, nabrajaju se sva njezina djela, tako da pjesma već i po opsegu više slična *carmen epicum* i nadilazi okvire epicedija. Tako se sredstvima herojske mitologije (i pjesničkom aparaturom) u opsežnom dijelu pjesme prikazuju kraljičini ratovi, njezina vladavina počinje ratom za nasljedstvom, a potom joj vladavinu zasjenjuju oblaci Sedmogodišnjeg rata.

Dok joj dušu nebeski stanovnici uzimaju k sebi, pjesma ne može ostati bez nabiranja njezinih dobrih djela. Pjesnik pri tom ne propušta spomenuti ni što je sve kraljica učinila kako bi Palada postala plodonosna, kako su se Muze i znanosti vratile u Ugarsku baš na njezin poticaj. Autor u fusnotama upućuje na svečano otvaranje sveučilišta u Budimu 1780.

U opširnu i veoma poetičnu detalju Sebastijanović ocrta dolazak Smrti i njezinu sjenu. Prizivajući opet antički svijet bogova, prikazuje ju u društvu Marsa i Belone.

Mračna, crna Smrt – kad je zastala na pragu – ukočeno se zagledala u Vladaricu, ali veličanstvene penate nije se usudila oskvrnuti, nije se odvažila uperiti u njih svoje nemilosrdne strijele; divila se štiti i kacigi te prsnom oklopu s trostrukim zlatnim viticama, a zatim, bojeći se smicalice, prišla je Vladarici iza leđa, te progovorila. Njezine riječi upućuju na to koliko se divi slavnoj kraljici, ne zna je li to neko božanstvo ili čovjek, smije li je ugrabiti ili ne. Sve je više pritom obuzima bijes, da bi je onda - uvjerivši se da njezino djelo ne mogu spriječiti ni sami bogovi – ipak ugrabila i odnijela Plutonu. U tamnom kraljevstvu sjede

bogovi koji odlučuju o ljudskim djelima stavljajući ih na vagu.

U nastavku se pojavljuju strašni suci dušama pokojnika, Eak, Mino i Radamant. U bojazni da je zgrabila božanstvo, možda baš Paladu, Smrt se obraća njima. To je, međutim, bila kraljica u obličju Palade, s krunom na glavi sišla je na zemlju, iz nužde napustila svoj nebeski dom.

Pokojnicu su pratili Mars, moćna Belona, prekrasna Venera ljupka koraka i Junona, a u pozadini Kibela koja je bila pred porođajem. Svatko od njih prisjećao se starih vremena što su bila obasjana kraljičnim djelima, svi vide postolje na kojem su izložene Vladaričine iznimne osobine, među njima i njezina marsovska vrlina. Srce joj je bogato, iznimna blagost je na njezinim usnama, a svojom ljupkošću i razumom upravljala je cijelom zemaljskom kuglom. Štovateljica je stare religije, čuvarica zakona, njezina milost čini ju sličnom bogovima. Bogovi u međuvremenu raspravljaju nije li ona uistinu Palada.

I bogovi su, dakle, cijenili njezina djela, njihov se jauk čuo sve do nebesa; Jupiter, međutim, nije podnosio njihovu prepirku, prekinuo ju je i svađa je time završena. Glavni bog je obznanio bogovima da nema besmrtnih na ovoj zemlji; njih glavni bog čuva na nebu. Događa se, međutim, da zbog posebnih zasluga on daje sudbini blažene ljude čiji život protječe bez grijeha. Budući da je i kraljica takva, moli božansku moć kobnih Parki da se suzdrže, da ne diraju škarama kosu i glavu uzvišene kraljice, ne presijecaju nit života. Prema volji bogova, dakle, tihi san se završava i, posredovanjem Junone koja šalje Iridu na izvršenje zadatka, kraljica već ustaje na novi život u nebu. Ona stoji pred prijestoljem uzvišene Junone, divi se drevnoj veličajnosti njezinih usana, promatra je kao lik nebeskog božanstva, pa tako motri i na svoje kraljevstvo i na Dunav. Jupiter je pak uzvisuje među božice. Tako se na vergilijevski (ovidijevski) način ostvaruje nebeska apoteoza, koja vladarici osigurava vječnu slavu. Jupiter čuva plamteće duše, na mjesto majke hraniteljice postavlja Eneju (Josipa), stavlja mu krunu koju je Vulkan izradio ne štedeći materijala, čak je i svoj dar izradio od panonskog zlata. Vulkan istog časa pristupa poslu, ali ga posao već zamara, pa traži da se što prije privede kraju.

U završnom dijelu pjesme – nakon majčine apoteoze – pjesnik upućuje i na sinove dužnosti. Njega podupire božanska moć milosti izvanredne majke, pa je tako njezin potomak spreman, pronoseći dalje njezinu duševnost, izvršiti goleme zadatke.

Sebastijanovićeve pjesma, koja mu je donijela članstvo u rimskoj Arkadijskoj akademiji, zasniva se na Vergilijevoj poetici mitologiziranja i heroiziranja, na postupku kojim pjesnik iznosi svoje misaone stajalište uzvišenim pjesničkim stilom i zaodijevajući stvarnu prigodnu temu u ruho antičkih toposa iz mitologije i svijeta heroja. Takva tehnika versifikacije – kao i narativno, “tabloidno” strukturiranje kojim se obuhvaćaju osobite misaone cjeline – javlja se i u drugim pjesmama u zbirci.

Naslovnik sljedeće pjesme (VII.) u zbirci je Nikola Škrlec Lomnički koji je 29. rujna 1782. došao na položaj velikog župana Zagrebačke županije – *Nicolao Skerlec de Lomnicza ad Supremi Comitum officium evecto*.⁴²

Obitelj Škrlec (Skerlec) plemićka je obitelj podrijetlom iz Zagrebačke županije, gdje se nalazi i mjesto Lomnica po kojoj su dobili prezime. Postoje mišljenja da njihovi preci vuku korijen od veronske obitelji Scaliger, te da im je ime ranije bilo Skerlacz. Otac, Ivan Škrlec (Skerlec János) bio je gradski vijećnik, od kraljice Marije Terezije dobio je 1765. novi plemićki list s grbovnicom na kojoj su dvije ptice ševe prirodnih boja prikazane u letu, što upućuje na ime obitelji (Škrlec, kajk. hrv. = ševa). Nikola Škrlec bio je već 1760. porotnik Banskog stola, a od 1763. protonotar. Od 1770. savjetnik je Dvorskog dikasterija i ravnatelj pisarnice; 1787. je vitez Reda sv. Stjepana, interni tajni savjetnik, veliki župan Zagrebačke županije, glavni ravnatelj svih škola u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji. Umro je 1797.

Škrlecov dolazak pjesma prikazuje na osnovi već viđenog poetskog pristupa mitološkoj tematici. Krajolici su to Parnasa gdje oživljuje svijet bogova i Muza, a pjesnik napominje i neku vrstu povezanosti s Arkadijom: u fusnotama upućuje na to da je i on izabran za člana društva. Iz opisa zrači radost i sklad, u senzualnoj i antikizirajućoj slici uprizorava se izlazak sunca što nanovo donosi Muzama – koje predvodi Kaliopa – dan pun radosti. U taj svijet stiže naslovnik prigodne pjesme, mili gost i prijatelj, na čiji se dolazak skreće i Jupiterova pozornost. I u tom slučaju struktura pjesme je “tabloidna”, a epska nit (s opisnim obilježjima), uzeta iz svijeta bogova, isprepliće se s čestitanjem naslovniku. Mitološke aluzije koje u kodiranoj formi upućuju na Škrlecove službene dužnosti pjesnik razrješava i razjašnjava u napomenama.

42 SEBASTIANOVICH, 1805. Str. 87-98.

U VIII. pjesmi zbirke – koja je pisana već poznatom tehnikom mitologiziranja – slave se Ferenc Esterházy, koji je bio nositelj Velikog križa apostolskog reda sv. Stjepana, kancelar i nositelj banske časti, i Ferenc Szécsényi (sic!) koji je u kolovozu 1783. postao banovac i predsjednik banskog stola. (Potonji je, inače, bio i utemeljitelj Nacionalnog muzeja (Nemzeti Múzeum).) U opširnu spjevu, koji ima slična obilježja kao *carmen epicum* i naslovljenom *Francisco comiti Eszterházy Hungariae cancellario banalem dignitatem, et Francisco comiti Szécsényi locumtenentis banalis officium adeuntibus*,⁴³ slavi se njihovo stupanje na službene dužnosti 1783.

Pjesma ima značajke slične prijašnjim preglednim, monumentalnim pozdravnim pjesmama: pjesmom dominira mitološki aparat, struktura joj je “tabloidna”. Detaljan prikaz toga podugačkog spjeva svest ćemo, u sadašnjim okvirima, na nekoliko napomena uz pjesmu.

Glas o uzvišenom knezu pronio se nebesima i morskim pučinama sve do Herkulovih stupova, na austrijskim jedrima i brodovima stizao je do nepoznatih kraljevstava. Pjesma, dakle, počinje pohvalama glasovitom kancelaru, potom se pojavljuje Kaliopa s ilirskim nimfama, kojima je zadatak da prijazno dočekaju (i prihvate) došljaka, i tako pjesnik uz zagrebački krajolik i ladanjski ambijent stvara odgovarajuću mitološku pozadinu. I ova Sebastijanovićeve pohvalna pjesma oživljava svijet nimfi i božica koje postaju sudionikom u predstavljanju pjesničke poruke. Lovorom kiti plemenitog junaka kojemu bogovi objavljuju njegove dužnosti, a zatim – u mitološkom kontekstu – pjesnik uključuje u priču i odličnike iz njegove obitelji (poznate članove obitelji). Prirodni fenomeni ovog kraja (Drava, Dunav) preruseni su u likove nimfi pa tako – shodno dosadašnjoj praksi – prigodni događaj prerasta u narativnu mitološku pripovijest. Općenite aluzije konkretizirane su u bilješkama, no i to smo već vidjeli u primjeni. Na kraju pjesme opet se pojavljuju slike s početka i autor tako zaokružuje priču koju je isplela Kaliopa.

Od pjesama u heksametrima koje su adresirane dostojanstvenicima slijedi ona za Ferencu Balassu, koji je 1785. dobio bansku službu, to je u zbirci IX. pjesma: *Francisco de Paula Comiti Balassa Banalem Dignitatem*

43 Id., str. 99-118.

capessenti.⁴⁴ Kasni potomak znamenite obitelji Balassa, Ferenc ili Franjo (1731.-1807.) obnašao je važne dužnosti. Godine 1756. bio je komornik, 1757. savjetnik Namjesničkog vijeća, 1762. veliki župan Srijemske županije, a 1769. glavni ravnatelj Pokrajinskog povjerenstva, a potom tajni savjetnik. Godine 1780. odlikovan je Križem drugog stupnja reda sv. Stjepana, iste godine dobio je i grofovsku titulu. S naše točke gledišta važno je da je 1785. bio veliki župan Zaladske, Križevačke, Varaždinske, Srijemske i Zagrebačke županije te hrvatski i dalmatinski ban i vrhovni kapetan. Sebastijanović koristi prigodu koja se vezuje uz ovu potonju dužnost da pjesmom iskaže počast banu.

Pjesma, koja opsegom zaostaje za onima o kojima smo prije raspravljali, svoju idejnu poruku prenosi sličnim poetskim instrumentarijem. Glas o mužu plemenita roda raširio se Panonijom, među bogovima je također trebalo pronijeti njegovu slavu. Priča počinje time da se u podnevne sate Glas približava svetim gostinjicima, hramovima, gdje se mogu zateći i Muze, pa kada umornima opijum potajno donosi san, Muze uspijevaju odagnati tromu noć. Glas krilima kao veslima dotakne odložene lutnje, rastjerujući san, i svojim mrmljanjem rasanjuje nimfe, krilima se diže u nebo, tijelo mu se raspršuje u zraku. Muze pokazuju sažaljenje i raspituju se o Glasu, zatim se pojavi i kovrčavi Apolon. Kasnije se ispostavlja da Glas planduje u krajevima oko Dunava i Drave, onamo je doveo i nimfe. Taj kraj autor opisuje pjesnički vrlo senzualno. Stižemo u krajeve odakle potječu najstariji članovi roda Balassa. Uzdiže se visoka stara grobnica koja kao da seže do vrhova Olimpa, ali se ne zna zbog čega je ostala nepomaknuta. Postolje je – za vječna vremena – načinjeno od dalmatinskog mramora. U potragu se uključuje i Kaliopa; naime, Sebastijanović iz te teme razvija epsku priču. Došavši u te krajeve, pjesnik oživljava likove iz obitelji Balassa, prikazuje djela njihovih glasovitih članova. Otkrivši to mjesto, oni su ga učinili pogodnim da postane boravište Muza i nimfi. Vrijeme je da se pjesnik prisjeti djela Ferenc Balasse (njegovih visokih časti i priznanja kojima je odlikovan). Mitološke, slikovne aluzije autor tumači u bilješkama (na sličan način kao i prije). Govori o dužnostima koje je Ferenc Balassa obnašao, a sjeća se i njegovog odlikovanja, Križa Reda sv. Stjepana srednjeg stupnja. Kada je Kaliopa to ukratko iznijela, ona odlijeće, no pojavljuje se Palada, koja u ruci nosi štit (što znači da je Balassa

44 Id., str. 119-126.

dobio bansku čast, a uz to je i vrhovni kapetan), te naređuje da se u nj uklešu odgovarajući simboli. Motiv Enejinog štita u Sebastijanovićevim je pjesmama gotovo konstantan. Dolazi, dakle, Vulkan i prione poslu. U međuvremenu se pred zajednicom bogova zaustavi krilati bog (Merkur), koji je poslan da donese opomenu s Olimpa, i uručuje im naloge nebeskog ureda. Sve duše koje obavljaju javne funkcije neka nebeski stanovnici prime pod svoje okrilje i neka ih vode u grad. Tu se dotiče i naslovnika jedne kasnije pjesme, Josipa Galjufa (Iosephus Gallyuff), zagrebačkog biskupa, koji je svoj posao obavljao s puno truda. Jupiter, pak, pomaže svim muževima do kojih mu je stalo, koje vodi milosrđe, čvrsta vjera, sveta i drevna crkva, želja za nadmetanjem s bogovima.

Nimfe se vesele, glasan žamor ispunja njihovo prebivalište, božanstva udivljeno gledaju kako se nimfe okupljaju oko njih, ostavljaju svete brežuljke i obilaze zemlje gdje pompi dana pridonose i Mejonide, gdje svoje brige zaboravlja i Mulciber (Vulkan). Pjesma završava tako da se ostvaruje volja Feba (Phoebus) koji nalaže Muzama da se vrate na Parnas.

U X. i XI. pjesmi pjesnik je promijenio književnu vrstu, napisavši ekloge (pastirske pjesme) baroknog nadahnuća i arkadijskih obilježja.

Naslovnik prve pjesme je zagrebački biskup Josip Galjuf čiju smrt u travnju 1786. oplakuje *Ecloga in obitum Iosephi Gallyuf (sic) Episcopi Zagrabienensis*.⁴⁵ Barokni karakter ovoj vrsti daje prigodna tema, uprizorenje smrtnog slučaja i žalosti, kada se kanonik (Sebastijanović) na antički način oprašta od svoga pastira, biskupa. Zna se da je ekloga bila omiljena vrsta baroknog klasicističkoga i (ili) arkadijskog pjesništva, iza imena pastira često su se skrivali dušobrižnici koji su upravljali svojom pastvom i brinuli se o njoj. Ista je situacija i sa Sebastijanovićevom pjesmom. Pastiri u pjesmi, Damon, Corinaeus (sam Sebastijanović), Thyrsis i Menalcas, oplakuju svog pastira i supastira, Daphnisa. Pjesma započinje senzualnim opisom nadolaska noći (simbola smrti i prolaznosti):

*Vesper erat, roseamque diem sol impiger alto
Merserat Oceano, caput ille, comasque micantes
Sanguine ferali tinctus rubeumque nigrumque
Designabat iter radiis, orbemque reliquit.*⁴⁶

45 Id., str. 127.-134.

46 Id., str. 127.

Pojavljuje se Damon i onako iz srca stade govoriti tužnim Febovim sjenama. Njegove riječi upućene su Suncu koje je progutala tama; moli ga da ne osuđuje nevine pastire. Zove Corinaeus da pokupe stado, kako im vuk ili drugo zlo ne bi naudilo. Kad se pojavi Corinaeus, zamoli ga da se prisjeti što je zapazio glede budućnosti. Dolazi i Thyrsis koji traži isto. Corinaeus govori o čudnim pojavama koje su se dogodile preko noći: mukanje stada mu nije dalo počinka, koze su nogama udarale o tlo, a napustio ih je i njihov predvodnik. Oko Daphnisove kolibe lijetale su vrane i graktale neobično glasno. Sve je to bilo neopisivo tužno, a javljala se zlogukim glasom i sova. Zbog toga je zaviknuo na pticu i potjerao je kamenjem, no ona je nastavila kružiti oko Daphnisove kuće. Udovi su mu klonuli, dušu mu je izjedala briga. Molio se da ti nesretni predznaci ne znače nešto loše za Daphnisa, no bili su toliko strašni da je s nestrpljenjem čekao kad će napokon svanuti. I Thyrsis se zgraža, a Damon govori o tome kako bi trebalo ispitati razlog toj nevolji, ta uostalom svi vole Daphnisa. Pastiri, dakle, razjašnjavaju slučaj, i svjedoče uskomešanosti ljudi i stada, dok psi laju i bučno razgllašavaju ime umrlog Daphnisa. Baš kad su se vratili, Damon se spotakne na pragu i padne, a njegova snaha, Galateja, pomogne ustati vremešnu čovjeku; sad leži u postelji, dok mu prilaze prijatelji koji žele znati je li smrt uistinu ugrabila Daphnisa. Damon traži svoje prijatelje, među njima i Daphnisa, no nije u stanju povjerovati u loše vijesti o njemu, da je došao kraj. Thyrsis donosi lošu vijest: Daphnis je umro. Oplakuje supastira koji je bio najvršniji među njima. Nit razgovora uhvati i Damon, tijekom pjesme time poprima pravi oblik žalopojke; Damon, Menalcas, Thyrsis i Corinaeus - svi govore o jednom te istom. Završe u svitanje, kad zemlju obasja svjetlo koje Daphnisa uzdiže među zvijezde. Pjesma završava preklinjanjem Damona koji predaje Daphnisa vječnom sjaju svjetlosti i Sunca:

*Sol, qui perpetuo variis mortalia cursu,
Et rerum faciem reficis, vitamque ministras,
Exoriare, precor, melior pastoribus aegris,
Atque alium indulge Daphnim, tua munera grati
Pastores recolent, nec te, munusque tacebunt.*⁴⁷

47 Id., str. 134.

Vidimo da se Sebastijanovićeve ekloga dijeli na dva dijela. Prvi dio na epski način pripovijeda da je strašno znamenje istinito i da je Daphnis, sudrug pastira, umro. Drugi dio – kako to ovoj vrsti priliči – sadrži oplakivanje pokojnika vezano uz prigodnu temu, a obuhvaća u sebi – kao dodatak – i izmjenično nadmetanja pastira. Pjesmu uokviruju dojmivi opisi krajolika.

U drugoj eklogi pjesnik pozdravlja Maksimilijana Vrhovca, novog vrhovnog pastira koji stiže u lipnju 1788. godine - *Ecloga Maximiliano Verhovacz Episcopatum Zagradiensem adeunti*.⁴⁸ Očita je tematska povezanost dviju ekloga: stoga ih je sastavljač zbirke stavio jednu uz drugu, a u napomeni uz pjesmu vrhovnog pastira zove i opet imenom Daphnis – *Ecloga in Adventum Daphnidis*.⁴⁹ Naslovnik pjesme, Maksimilijan, jedini je poznati član obitelji Vrhovec, koji je ranije bio zagrebački kanonik i ravnatelj sjemeništa u Pešti, a zatim, od 1791. do 1812., zagrebački biskup.

Pjesma počinje podužim uvodom, zatim slijedi nabranje imena već poznatih nam pastira kojima se pridružuju i neki novi. Akteri su dakle: Corinaeus, Thyrsis, Damon, Phyllis i Nisa. Pjesma počinje opisivanjem slikovitog krajobraza oko Save poviše Zagreba, gdje Damon i njegovi drugovi čuvaju stado. No, kad predvodnik napusti stado, ono se počinje razilaziti po poljima. Ispaša je, prema svemu sudeći, postala nepogodna, i Thyrsis zaziva Daphnisa. Kako je shrvan tugom zbog velikih briga, legne na obalu Save i uzdiše za Daphnisom. Još dok se on jada, pojavi se Corinaeus koji isto želi da sada odsutni Daphnis boravi među njima, pa se raspituje za razloge njegove boli. Thyrsis veli kako je već prošlo i treće ljeto; vrijedi li se još uopće nadati? Corinaeus mu odgovori potvrdno; opazio je, naime, dobre znakove, pa zove Daphnisa koji nije tek puko priviđenje. I Thyrsis govori o sličnim znakovima, i on zove Daphnisa koji se ne pojavljuje. U razgovor se uključuje i Damon koji se obraća nebu, a svojim supastirima kaže da će Daphnis doći, što potvrđuje svojim snom. Doći će vrijeme – kaže on – kad će ga njegovo sjajno stado moći ponovo vidjeti i zagrliti. Nema dvojbe da će se to dogoditi, i Daphnis će ponovo biti među njima. Nakon takvog pretkazivanja budućnosti počinje drugi dio pjesme, u kojemu

48 Id., str. 135.-142.

49 Id., str. X.

pastiri požuruju Daphnisov dolazak i donose svoje žrtvene darove. Phyllis kaže sljedeće:

*Daphni Veni! bone Daphni veni! Te Phyllis amoena
Discurrens per prata vocat, tibi nobile filum
E nivea educet lana, neque spero pudebit
Phyllida, cui similes vix voluit aranae telas.*⁵⁰

Umiljatom vabitelju pridružuje se Nisa, da bi se nakon brzog dijaloga oglasio opet Phyllis. Njihovoj se pjesmi dive pastiri, čak i Damon koji čuva svetu vatru.

U međuvremenu se iz susjednog grada spušta Corydon koji donosi vijest da je stigao Daphnis kojega su odavno priželjkivali i od neba tražili. Drugovi puno toga pitaju o Daphnisu, na što im Corydon odgovara. Slušaju ga sa zanimanjem, dušu im ispunjava radost, Damon napokon nadglasava ostale i traži da se došljaku udijeli blagoslov.

Autor pjesme u prvi plan stavlja alegorični smisao pastirskog života, akteri i njihove riječi - u prenesenom smislu – znakovi su kojima se slavi Vrhovčev dolazak. Sebastijanovićeve umjetnička rješenja često stavljaju u drugi plan prigodni karakter pjesme te stvaraju privid da su alegorična stvorenja stvarni dionici antičkog pastirskog svijeta.

Kratku XII. pjesmu u knjizi, *satirsku igru* (satyricon) u distisima, pjesnik je namijenio latinskim pjesnicima, a napisao ju je za vrijeme sabora 1790. – *Satyricon in versificatores latinos sub dieta MDCCIX.*⁵¹ U kratkoj priči riječ je o Flegonu, koji jednog žarkog ljetnog dana tjera Satire u hladovinu, dok ih žed prisiljava da traže vodu za okrepu. Ugledaju Pind, dopadne im se to sveto utočište, pije plemenite, čiste vode. Smjelo zaranjaju u nju, skitaju se pod ugodnom sjenom, nastoje utažiti nenasnosnu žed. Nešto dalje bio je zlatan izvor hladne vode, ali im Feb nije dopustio da prilegnu na putu kojim su tako često prolazili. Ipak su svojim usnama zamutili čistu vodu potoka koji je bio gotovo bez virova i mahovine. Bolje da su grabili mutnu vodu stajačica, samo da vodena žila Arkadije opstane. Počeli su pjevati grubim glasom, u stihove unositi svoju sirovost. Feb se okomio na omražene satire, nasrnuo je na njih bičem od trostruko

50 Id., str. 139.

51 Id., str. 143.-144.

pletanog remenja. Leđa im je dohvatio remenjem, zamahivao konopcem sad lijevo sad desno, silio dugouho krdo da se vrati kući. Jadnici su se uplašili pred bogom i trkom napustili Pind, gotovo su noge polomili od silna bijega. Momus se tome smijao, ali je ipak – u strahu od takva slučaja – dalekovidno otklonio od sebe neugodno ismijavanje.

Doduše u šaljivom tonu, pjesnik odvrća netaletrane (pod imenom Momus vjerojatno se skriva autor saborskih paskvila koji je čeznuo da bude okrunjen lovorovim vijencem) od toga da pišu pjesme jer Feb to ne trpi; uzalud će takvi piti s bilo kojeg izvora.

U XIII. odjeljku zbirke priređivač objavljuje rukovet Sebastijanovićeve prigodnih epigrama – *Epigrammata et extemporanei versus.*⁵² U tih devet pjesama ima takvih, koje sadrže opće sentencije, dok su druge naslovljene na pojedine osobe.

Prva pjesma govori o stanovitu čovjeku čudne naravi – *In quendam singularis genii hominem* – koji u onome što ljudi čine ili kažu uvijek traži suprotno značenje.

Druga pjesma govori o čovjeku velika apetita, koji – koliko god hrane stavili pred njega – u slast pojede sve – *In aliquem, appositos quacumque quantitate cibos cum gustu comedentem.*

Naslovnik trećeg epigrama jest loš pjesnik – *In malum Poetam* – koji često ne pjeva, nego samo riče:

*Carmina, quae legimus, non sunt, nec verba poetae,
Non semper cantat, saepius ille rudit.*⁵³

Četvrta pjesmica, u kojoj se pjesnik obraća gizdavom, ali pokvarenom mladiću (*In comptum, sed malum iuvenem*), ruga se mladićima koji se vole nalickati, a glave su im prazne.

Peti epigram (*De malo igne*) obrađuje mitološku temu, u kojoj se spominje loš brak Venere i Vulkana, jer se uzrokom propasti braka smatra ženina “loša vatra”.

Šesta pjesma donosi nadgrobni natpis (epitaf) za siromahe – *Pauperis Epitaphium*: aludira se na Bibliju, prema kojoj će siromasima čestita života nakon smrti pripasti sigurnije prebivalište.

52 Id., str. 145.-147.

53 Id., str. 145.

Sedma je pjesma portret Josipa Galjufa, zagrebačkog biskupa čije smo ime već spominjali u vezi s eklogama – *In effigiem Iosephi Gallyuf Episcopi Zagrabiensis*. Glavna poruka ove pjesmice bila bi: ako želimo znati kako se iskazuje dobrota i ljubav, trebamo se ugledati u biskupov lik.

Osma je pjesma spomen na kapetana Peršića, proslavljena u pruskom ratu, koji je umro 1788. – *In egregium militem Capitaneum Perssics Bello Borussico 1788. mortuum*. Taj junački ratnik držao se uspravno među neprijateljskim mačevima, a pao je kad je nastupio blagi žamor mira.

Deveta pjesma napisana je povodom natpisa što stoji na Blažekovićevom tornju u Zagrebu – *In inscriptionem in turri Blasekovichiana Zagrabiae factam*. Kako se navodi u napomeni uz pjesmu, taj se toranj nalazi u Zagrebu, na visoku brijegu ponad Mesničkih vrata, a gospodin Blažeković, ugledna javna osoba, preinačio ga je za potrebe svoje kuće i dao izvana obojati različitim bojama. Iako je već gotovo bio prošao pokraj njega, to je šarenilo zaokupilo pozornost i njegove visosti nadvojvode Maksimilijana, koji se tu našao na povratku iz Italije. Stoga je zatim na toranj uklesano sljedeće: *Serenissimo Principi, et Archiduci Maximiliano, Electori Coloniensi, et Episcopo Monasteriensi, dum aedes hasce redux ex Italia MDCCLXXXIII. IV. Kal. Iunii inviseret, memoriae ergo posuit Michael Blasekovich Advocatus*.⁵⁴ Pjesmica se, dakle, zasniva na misli da – unatoč tomu što je Maksimilijan sa svojom vojskom obišao cijelu Italiju te se mogao diviti ljepotama veličanstvenog Rima – njemu je za oko zapeo baš taj toranj.

*

Razmotrivši Sebastijanovićevu zbirku pjesama, koja je sastavljena tek nakon njegove smrti, možemo zaključiti da, unatoč malom broju uvrštenih pjesama, u njoj postoji velika raznolikost literarnih vrsta te da je pjesnik privržen baroknoj i arkadijsko-klasicističkoj versifikaciji. Kao i mnogi drugi latinski pjesnici, i Sebastijanović je prigodni pjesnik, ali se u njegovim pjesmama ipak dade osjetiti kako, u svijetu stihova što se obraćaju osobama učenih i proslavljenih odličnika, osim versifikacije sve više dolazi do izražaja poetičnost i poezija, to jest – u našem slučaju – prizivanje pjesnički utemeljena stihotvorstva, koje se

⁵⁴ Id., str. 147.

naglašava usporedo s obilježjima baroknog pjesništva.⁵⁵ U Sebastijanovićevim se pjesmama barokna alegorizacija izmjenjuje s arkadijskom mitologizacijom. Što se vrsta tiče, većina njegovih pjesama je *carmen elegiacum* ili *carmen epicum* – inspiraciju on, prema tome, crpi iz Ovidijevih djela, a još više iz Vergilijevih, čija mu *Eneida* služi kao izvorište brojnih reminiscencija. U idejnom smislu, pak, česta sastavnica pjesama – ne samo one u kojoj se slavi otvaranje budimskog sveučilišta – jest misao *translatio studiorum*. Na osnovi svega toga možemo ustvrditi da u pjesništvu toga razdoblja taj nevelik pjesnički opus predstavlja osebujnu pojavu latinske umjetnosti stiha.

S mađarskoga prevela: Bernadett Blazsetin

Prijevod redigirao: Stanko Andrić

⁵⁵ Detaljnije o tome v. Mihály SZAJBÉLY, “*Idzának a magyar tollak*”. *Irodalomszemlélet a magyar irodalmi felvilágosodás korában, a 18. század közepétől Csokonai haláláig* [“Znoje se mađarska pera”. Poimanje književnosti u doba mađarskog prosvjetiteljstva, od sredine 18. stoljeća do Csokonaijeve smrti]. Budapest: Akadémiai-Universitas, 2001. Str. 39-52., osobito 40.